

Gdańsk, 2 maja 2017 roku

Prof. zw. dr hab. Jerzy Zajadło  
Uniwersytet Gdański  
Katedra Teorii i Filozofii Państwa i Prawa

**Recenzja**  
**w postępowaniu habilitacyjnym dr Elżbiety Morawskiej**

**1. Uwagi wstępne**

Jako recenzent w postępowaniu habilitacyjnym, powołany decyzją Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów z dnia 7 lutego 2017 roku Nr BCK – I – L – 8445/16 (art. 18a ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki – Dz. U. Nr 65, poz. 595 z późn. zmianami, Dz.U. z 2016 r., poz. 882 i 1311), podaną mi do wiadomości w dniu 30 marca 2017 roku pismem Dziekana Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie z dnia 7 marca 2017 roku, wyrażam następującą ocenę dorobku naukowego dr Elżbiety Morawskiej w postępowaniu habilitacyjnym:

W świetle przepisów cytowanej wyżej ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki w aktualnie obowiązującym brzmieniu:

*Do postępowania habilitacyjnego może być dopuszczona osoba, która posiada stopień doktora oraz osiągnięcia naukowe lub artystyczne, uzyskane po otrzymaniu stopnia doktora, stanowiące znaczny wkład autora w rozwój dyscypliny naukowej lub artystycznej oraz wykazuje się istotną aktywnością naukową lub artystyczną (art. 16 ust. 1)*

oraz

*Osiągnięcie naukowe, o którym mowa w ust. 1, może stanowić:*

1) dzieło opublikowane w całości lub w zasadniczej części, albo jednotematyczny cykl publikacji (...) (art. 16 ust. 2 pkt 1).

Jednocześnie zgodnie z art. 18a pkt 7 cytowanej ustawy zadaniem recenzenta jest ocena, czy *osiągnięcia naukowe wnioskodawcy spełniają kryteria określone w art. 16.*

W postępowaniu habilitacyjnym dr Elżbieta Morawska przedstawiła:

- monografię *Zobowiązania pozytywne państw-stron Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności*, Wydawnictwo Katedry Ochrony Praw Człowieka i Prawa Międzynarodowego Humanitarne WPiA UKSW, Warszawa 2016, s. 389 jako dowód osiągnięcia naukowego, o którym mowa w cytowanym wyżej przepisie art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy;
- autoreferat;
- summary of professional accomplishments;
- wykaz opublikowanych prac naukowych lub twórczych prac zawodowych wraz z informacjami o wystąpieniach naukowych na międzynarodowych lub krajowych konferencjach;
- informację o osiągnięciach dydaktycznych, współpracy z towarzystwami naukowymi i współpracy międzynarodowej oraz działalności popularyzującej naukę;
- oświadczenie dla potrzeb postępowania habilitacyjnego w sprawie wkładu indywidualnego w przygotowanie wspólnych publikacji.

Powstają więc dwa następujące pytania: po pierwsze – czy przedłożona przez dr Elżbietę Morawską monografia może być uznana za znaczny wkład autorki w rozwój nauk prawnych w zakresie prawa, a w szczególności międzynarodowej ochrony praw człowieka?; po drugie – czy dotychczasowy dorobek naukowy dr Elżbiety Morawskiej (bezpośrednio) oraz jej inna działalność (pośrednio) pozwalają na uznanie wykazywania się przez Habilitantkę istotną aktywnością naukową? Wprawdzie wprowadzone przez ustawodawcę kryteria oceny opublikowanego dzieła i aktywności naukowej nie są *prima facie* nazbyt precyzyjne, to jednak z drugiej strony w praktyce wypracowano pewne paradygmatyczne narzędzia pozwalające recenzentowi na udzielenie odpowiedzi, czy zostały spełnione ustawowe wymogi, czy

też nie. Jego ocena będzie oczywiście zawsze obciążona pewnym subiektywizmem, ale właśnie dlatego w postępowaniu habilitacyjnym powołuje się aż siedmiu członków komisji mających status samodzielnych pracowników naukowych, w tym trzech recenzentów.

Trzeba przyznać, że w przypadku dr Elżbiety Morawskiej recenzent dokonujący oceny Jej opublikowanego dzieła i aktywności naukowej ma do pewnego stopnia ułatwione zadanie – z jednej strony z uwagi temat i poziom naukowy przedłożonej do oceny monografii, z drugiej zaś z uwagi na ilość i jakość pozostałego opublikowanego dorobku naukowego oraz dorobku w zakresie dydaktyki, działalności popularyzatorskiej i współpracy międzynarodowej w rozumieniu kryteriów określonych w Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 26 września 2016 roku (Dz. U. z 2016 r., poz. 1586).

W pewnym sensie moje zadanie jest jednak także utrudnione – dorobek dr Elżbiety Morawskiej oscyluje bowiem, zwłaszcza ostatnio, głównie wokół dogmatyki prawa międzynarodowego publicznego (międzynarodowej ochrony praw człowieka), natomiast moja podstawowa specjalność to teoria i filozofia prawa. Mogę mieć tylko nadzieję, iż mój relatywny brak kompetencji zostanie zrównoważony przez wnikliwą analizę warstwy dogmatyczno-prawnej przez dwóch pozostałych recenzentów w przewodzie habilitacyjnym – prof. prof. Elżbietę Karską i Bartłomieja Krzana (oboje to specjaliści z zakresu prawa międzynarodowego publicznego). Jednak, z drugiej strony, problematyka praw człowieka zawsze zawiera w sobie pewien ładunek teoretyczno- i filozoficzno-prawny. W rezultacie, krótko mówiąc – czuję się jednak w pewnym zakresie kompetentny do oceny zarówno zawartości merytorycznej monografii Pani Elżbiety Morawskiej, jak i ogólnej analizy metodologii i warsztatu naukowego Habilitantki. Tym bardziej, że prace Pani Elżbiety Morawskiej świadczą dobitnie o tym, iż posiada ona bardzo dobry *background* teoretyczno- i filozoficzno-prawny, co nie zawsze musi być udziałem, co zrozumiałe i uzasadnione, „klasycznych” dogmatyków prawa międzynarodowego publicznego.

To różnorodne tło jurysprudencji *sensu largissimo* widać wyraźnie już na początku kariery naukowej Habilitantki – dość wspomnieć o jej dwóch wcześniejszych pracach i o klasie naukowej towarzyszących im mistrzów: pracy magisterskiej *Spór wokół*

*prawa natury* (WPiA UW 1989 rok – promotor prof. Anna Turska, recenzent prof. Wojciech Lamentowicz) oraz rozprawie doktorskiej *Klauzula państwa prawnego w Konstytucji RP na tle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego w latach 1990-1997* (WPiA UW 2002 rok – promotor prof. Leszek Garlicki, recenzenci prof. prof. Bogusław Banaszak i Mirosław Wyrzykowski). Trzeba też podkreślić, że rozprawa doktorska została wydana drukiem (*Klauzula państwa prawnego w Konstytucji RP na tle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego*, TNOiK, Toruń 2003) i stanowi już dzisiaj klasyczną, szeroko cytowaną pozycję w polskiej literaturze prawa konstytucyjnego (a także (*sic!*) teoretyczno- i filozoficzno-prawnej) .

## **2. Oceny dzieła w rozumieniu art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy**

Z uwagi na reprezentowaną dyscyplinę naukową (teoria i filozofia prawa) w swojej recenzji rozprawy habilitacyjnej dr Elżbiety Morawskiej pomijam szczegółową ocenę zawartych w niej rozważań dogmatyczno-prawnych – zrobi to dużo lepiej, jak sądzę, dwoje pozostałych recenzentów, specjalistów z zakresu prawa międzynarodowego. Pomijam także opis poszczególnych rozdziałów rozprawy – zrobiła to już w wystarczającym stopniu sama Habilitantka w załączonym do dokumentacji postępowania autoreferacie (s. 5-9). Skupiam się więc raczej po pierwsze, na samym temacie monografii i po wtóre, na ocenie strony metodologicznej i warsztatowej.

Temat rozprawy należy uznać za ciekawy i ważny. Większość analiz naukowych dotyczących europejskiego systemu ochrony praw człowieka koncentruje się najczęściej albo na środkach kontroli i procedurze postępowania przez Europejskim Trybunałem Praw Człowieka, albo na standardach wynikających z materialnoprawnej części konwencji i protokołów dodatkowych. Jeśli chodzi o obowiązki państw-stron, to jest to najczęściej rekonstrukcja obowiązków negatywnych (to, od jakich działań państwa powinny się powstrzymać), a nie obowiązków pozytywnych (to, jakie działania państwa powinny podjąć). Nie oznacza to oczywiście, że w literaturze prawnoczwolniczej nie zajmowano się zobowiązaniami pozytywnymi państw-stron – dotyczyło to jednak raczej tych aktów międzynarodowej ochrony praw człowieka, które powstały w systemie uniwersalnym na poziomie Organizacji Narodów Zjednoczonych (np. Paktów Praw Człowieka). Na szeroką skalę nie podejmowano natomiast takich prób w odniesieniu do systemu europejskiego koncentrując się na

innych zagadnieniach – w tym sensie rozprawa habilitacyjna dr Elżbiety Morawskiej ma do pewnego stopnia charakter pionierski (np. rozprawa habilitacyjna dra Michała Balcerzaka z przed paru lat dotyczyła przede wszystkim odpowiedzialności państw, a nie ich zobowiązań pozytywnych *par excellence*). Bardzo wartościowe w recenzowanej rozprawie jest z pewnością to, że rekonstrukcji zobowiązań pozytywnych państw-stron Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności Habilitantka dokonała nie tylko na podstawie tekstów normatywnych, lecz także, a może nawet przede wszystkim, w oparciu o wszechstronną analizę orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (i wcześniejszej Europejskiej Komisji Praw Człowieka).

Strona metodologiczna i warsztatowa rozprawy nie budzi zastrzeżeń. Konstrukcja rozprawy jest przejrzysta i logiczna, a przeprowadzona analiza obejmuje wszystkie aspekty podjętej problematyki – od charakterystyki zobowiązań wiążących państwa-strony, przez ich podstawy, typologię i przesłanki występowania, aż po ich wykonywanie. Praca została starannie opracowana pod względem warsztatowym (język, terminologia, stylistyka, cytowania, przypisy *etc.*) i jest oparta na wyczerpującej bazie bibliograficznej oraz niezwykle bogatym materiale źródłowym.

Reasumując – mamy do czynienia z dziełem stanowiącym znaczny wkład Autora w rozwój nauk prawnych w zakresie prawa międzynarodowego publicznego w rozumieniu przepisu art. 16 ust. 1 cytowanej wyżej ustawy.

### **3. Ocena aktywności naukowej w rozumieniu art. 16 ust. 1 ustawy**

Dorobek naukowy Habilitantki oraz jej działalność dydaktyczna, popularyzatorska oraz w zakresie współpracy międzynarodowej są nie tylko pokaźne w sensie ilościowym, ale także bardzo zróżnicowane oraz wielowątkowe w sensie merytorycznym. Poziom naukowy opracowań dr Elżbiety Morawskiej oraz jej inna, okołonaukowa aktywność upoważniają mnie do stwierdzenia, że recenzowane osiągnięcia spełniają kryterium istotności w rozumieniu wyżej cytowanego przepisu ustawy.

Z przedłożonego przez Habilitantkę i pozytywnie zweryfikowanego przeze mnie wykazu opublikowanych prac naukowych wynika, że dorobek ten obejmuje opracowania monograficzne (dwie pozycje – rozprawa habilitacyjna i opublikowana rozprawa doktorska), rozdziały w opracowaniach zbiorowych (dziewiętnaście pozycji), artykuły w czasopismach naukowych (dziesięć pozycji) oraz publikowane ekspertyzy (trzy pozycje). Łącznie są to więc trzydzieści cztery opublikowane opracowania naukowa, a więc liczba mieszcząca się w standardach występujących w polskich postępowaniach habilitacyjnych. Dwa z tych opracowań zostały opublikowane w obiegu międzynarodowym w języku angielskim i niemieckim. To z kolei nie jest liczba imponująca, wręcz przeciwnie – raczej skromna i nie do końca odzwierciedla możliwości i potencjał intelektualny dr Elżbiety Morawskiej (można mieć tylko nadzieję, że po ewentualnym pozytywnym zakończeniu postępowania habilitacyjnego Autorka zwiększy swój udział publikacyjny w międzynarodowym obiegu naukowym).

Załączona do wniosku dokumentacja nie pozwala niestety na szczegółowe zastosowanie niektórych kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego. Przeprowadzona przeze mnie na potrzeby tego postępowania habilitacyjnego kwerenda list *Journal Citation Reports* i *European Reference Index for the Humanities* oraz bazy *Web of Science* nie pozwoliła na ustalenie liczby cytowań. Nie zmienia to jednak faktu, że czuję się kompetentny do formalnej i merytorycznej oceny dorobku dr Elżbiety Morawskiej, ponieważ ze zdecydowaną większością Jej opublikowanych prac zapoznałem się osobiście jeszcze przed wszczęciem niniejszego postępowania. Tym bardziej, że wiele z publikacji dr Elżbiety Morawskiej dotyczy problematyki, która była przedmiotem także moich wcześniejszych (zanim zająłem się wyłącznie teorią i filozofią prawa) zainteresowań naukowych, zwłaszcza jeśli chodzi o zasady konstytucyjne, orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, mechanizmy funkcjonowania europejskiego systemu ochrony praw człowieka i orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

Godny podkreślenia jest fakt, iż można zaobserwować znaczący, a nawet bardzo znaczący przyrost publikacji dr Elżbiety Morawskiej po uzyskaniu stopnia naukowego doktora, zwłaszcza w okresie przygotowywania ocenionej wyżej monografii. Analiza

treści tych opracowań pokazuje wyraźnie, że zwłaszcza w pierwszym okresie po uzyskaniu stopnia naukowego doktora nie było to tylko, co zdarza się w polskiej nauce nader często, dyskutowanie wcześniejszej dysertacji, lecz aktywne poszukiwanie nowych obszarów zainteresowania i nowych problemów badawczych. Habilitantka tak pisze o tym sama w autoreferacie (s. 9 i n.): „W dotychczasowej mojej pracy naukowej wskazać można trzy obszary naukowo-badawcze. Bezpośrednio po obronie rozprawy doktorskiej kontynuowałam badania w obszarze problematyki konstytucyjnej, w szczególności dwóch fundamentalnych zagadnień. Mianowicie, w pierwszej kolejności zasad ustrojowych RP, w tym zwłaszcza zasady demokratycznego państwa prawnego i szczegółowych zasad oraz instytucji powiązanych z przedmiotową zasadą, a następnie statusu konstytucyjnego jednostki, ze szczególnym naciskiem na jego aspekt społeczny. Stopniowo, moje zainteresowania naukowe zdominowały kwestie ochrony praw człowieka, przy czym badanej z perspektywy z perspektywy prawa międzynarodowego. W efekcie tego obecnie kwestie międzynarodowej ochrony praw człowieka, w tym zwłaszcza w systemie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, stanowią podstawowy obszar moich zainteresowań i badań naukowych”. Widać w tym wyraźnie pewną logikę świadomego rozwoju naukowego – od zasad ustrojowych, przez konstytucyjny status jednostki, aż po międzynarodową ochronę praw człowieka (s. 10-14 autoreferatu). Jeśli do dorobku naukowego zaliczyć nie tylko dorobek publikacyjny, lecz także wkład w szeroko pojęte życie naukowe, to trzeba do tego jeszcze dodać i podkreślić bardzo aktywny udział Habilitantki w konferencjach naukowych, międzynarodowych i krajowych – łącznie dwadzieścia pięć wystąpień z referatami.

Dotychczasowa kariera zawodowa (o studiach prawniczych i okolicznościach uzyskania stopnia naukowego doktora wspomniałem już wyżej) dr Elżbiety Morawskiej przebiegała następująco:

- 1990-1993 asystent, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Ministerstwo Sprawiedliwości,
- 1992-2002 asystent, Instytut Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji, Wydział Stosowanych Nauk Społecznych i Resocjalizacji, Uniwersytet Warszawski,
- 2002-2005 adiunkt, Instytut Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji, Wydział Stosowanych Nauk Społecznych i Resocjalizacji, Uniwersytet Warszawski,

- 2005-2007 adiunkt, Katedra Prawa Konstytucyjnego, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie,
- 2007 – adiunkt, Katedra Ochrony Praw Człowieka i Prawa Międzynarodowego Humanitarnego, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.

Dla ostatecznej oceny aktywności naukowej dr Elżbiety Morawskiej nie bez znaczenia pozostają także Jej działalność dydaktyczna oraz organizatorska i zagraniczna współpraca naukowa. Jeśli chodzi o nauczanie, to Habilitantka prowadzi zajęcia w różnych formach dydaktycznych (seminaria, wykłady ćwiczenia) w zakresie różnych przedmiotów obligatoryjnych i fakultatywnych (m. in. ochrona praw człowieka, prawo europejskie, prawo konstytucyjne oraz autorskie wykłady monograficzne). Z załączonej do dokumentacji postępowania informacji wynika, że Habilitantka jest osobą bardzo zaangażowaną w działalność organizatorską w ramach wydziału oraz uczelni i pełniła różnorodne tam różnorodne funkcje. Bierze także udział w programach współpracy międzynarodowej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie oraz w pracach towarzystw naukowych (Polskiego Towarzystwa Prawa Konstytucyjnego oraz Grupy Polskiej Stowarzyszenia Prawa Międzynarodowego).

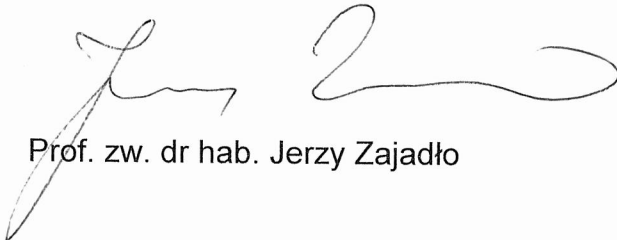
Podsumowując, z ilościowego i jakościowego punktu widzenia dorobek naukowy i aktywność naukowa dr Elżbiety Morawskiej spełniają kryteria „znaczości” i „istotności” określone w cytowanym wyżej przepisie art. 16 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki. Decyduje o tym przede wszystkim z jednej strony bogactwo poruszanej przez Habilitantkę problematyki konstytucyjno- i międzynarodowo-prawnej, z drugiej zaś wysoki poziom merytoryczny Jej opracowań naukowych i aktywny udział w międzynarodowych oraz krajowych konferencjach naukowych..

#### **4. Konkluzja**

Wśród polskich konstytucjonalistów i specjalistów z zakresu międzynarodowej ochrony praw człowieka osoba dr Elżbiety Morawskiej jest relatywnie dobrze znana dzięki Jej publikacjom i aktywności naukowej. Omówiona wyżej monografia oraz pozostały dorobek naukowy, dydaktyczny i organizacyjny Habilitantki są poważne,



dojrzałe i merytorycznie interesujące. W związku z tym nie mam wątpliwości, że elementy stanowiące przedmiot oceny w niniejszej recenzji czynią zadość wymogom stawianym w przewodzie habilitacyjnym przez przepisy ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki.

A handwritten signature in black ink, consisting of a stylized first name and a more elaborate second name, written in a cursive style.

Prof. zw. dr hab. Jerzy Zajadło